

Kako pridemo do sreče?

(Spisala *Paulina Pajkova.*)

Odgovarjam kratko: Do sreče pridemo, ako se trudimo za kreposti; do krepostij pridemo, ako naš duh ali naša pamet vlada telo.

Življenje je podobno morskim vodam. „Kakor morska voda, kadar se izpuhti v visoko nebó, postane sladka, tako je tudi v življenju“, pravi Viktor Hugo. Resnične besede! Da cenimo življenje, ki je polno težav in bridkosti, da spoštujemo svoje bitje, ki je polno slabostij in nepopolnostij, moramo razpeti peruti duha in se povzdigniti nad zemeljski prah. Dub mora vladati telo, ne sme pa telo vladati duše. A ker so telesni nagoni močnejši, nego so duševne sile, zato bi duh sam ob sebi nikoli ne mogel vladati telesnih sil, ako bi ne dobil pomoči. To pomoč nam daje vzgoja; vzgoja povzdigne duha in varuje telo, da ne podivja.

Kreposti duše so različne in mnogoštevilne. Omenjam nekatere: pravičnost, usmiljenost in sočutnost, skromnost in vernost. Posebno vera je duši vir čiste sreče; kadar pa se omaje vera, ki napaja dušo, tudi duša omaguje v kreposti. Duša brez vere je srce brez življenja.

Katera omenjenih krepostij pa je najpotrebnejša za srečo? Nikar jih ne trgajmo, ampak recimo, da se mora krepost družiti s krepostjo. Ne morem si misliti blagega človeka, ki bi ne

bil tudi sočuten, pravičen, skromen. In kdor je zares pravičen, ta je tudi blag, skromen in ni trdosrčen. Redki so slučajji, da bi n. pr. blag, pravičen človek ne bil tudi skromen, ali pa da bi skromen ne bil tudi blag.

Prigodí se pa večkrat, da ne znamo ločiti resnične od navidezne kreposti. Kolikokrat imenujemo blagost, kar je samo malodušnost; sočutnost, kar je bahatost; pravičnost, kar je sebičnost; skromnost, kar je ošabnost! Naj v majhni primeri dokažem svojo trditev!

Naš znanec ima dobro, blago ženo, ženo prav zlatega srca, kakor pravimo. Nežna je, voljna, nikoli se ne ustavlja moževi besedi, nikoli ne toži zaradi razposajenosti otrok, nikoli se ne prepira s posli: in vendar, ako povprašamo moža, je li srečen z njo, utegne nam reči, da ne.

Kako je to? začudi se morda kdo. Zato, ker nje zlato srce, njena blagost, njena voljnost, njena prizanesljivost, ako jo natanko preiskujemo, pogostoma ni drugega kakor mlačnost. Človek, ki ima predobro srce, ima navadno sicer obila čustva, a premalo razuma in premalo krepke volje. Tak človek je mehkoben in ljubezniv, a ob tem tudi lahkomiseln. Njegovo mišljenje je površno, v njegovem značaju vlada sebičnost, njegovi naravi nedostaje neomahljivosti.

Ženska torej z zlatim srcem ima sicer za rodbino veliko ljubav, a redko kdaj zna umno voditi gospodinjstvo, krepko vladati rodbino, odgajati otroke. Zaradi mlačnosti je prelena, da bi odločno postopala s posli, preobčutljiva, da bi otrokom odrekala nespametne želje, rajša jih pusti, da raste kakor rastlina raste nezavarovana proti vihri. In tako so blagost, sočutnost, pravičnost, skromnost in kar je drugih čednostij take ženske, ničeve, ker nimajo ne podlage, ne zveze med seboj.

Kako nesrečen je oni-le mož! vzklikne kdo pomilovalno. Ženo ima, ki doma vladari. V hiši se čuje samo nje glas: sedaj kara moža, ker ni o pravem času prišel k obedu ali večerji; sedaj svari otroka, ker je pohajal po ulicah; sedaj zavrača služabnico, ker ni prav storila. A če vprašamo moža samega, je-li srečen v zakonu, prikima nam zadovoljno. Zakaj? Njegova žena ljubi hišni red in želi, da jo tudi mož v tem podpira. Glej, kako snažno in redno ima svojo hišico, kako vkusno opravljen prosti obed, kako ga čedni, zdravi, dobro vzgojeni otroci na-

Japonka.

vdajajo s ponosom! On vé, da ima v svoji ostri in navidezno odurni ženi milo družico in razumno prijateljico, ki ga umeva, ki ga ceni, in mu nemalokdaj pride na pomoč z modrim svétom. On vé, da žena iskreno ljubi otroke, če tudi s pazno in resno ljubeznijo; da je pravična s posli, če tudi ostra in natančna. Njegova žena nima sicer „zlatega srca“, a zato pa obilno srca združenega z razumom, katera delata, da je ona — dobri duh njegove hiše. Kreposti take ženske so prave kreposti, če se tudi ne zdé take.

Jednako bi se dalo pokazati, kdaj so in kdaj niso osrečevalne druge poprej naštete kreposti. Ne bomo se pri njih mudili dolgo.

Usmiljenost in sočutnost je krepost, ki človeka najbolj odlikuje. S človeštvom sočutiti, človeštvu pomagati — prevzvišeno čustvo! Poleg tega ima človeška duša sama užitek od usmiljenosti; tako n. pr. daje čista ljubezen do bližnjega že sama po sebi užitek duši. Kadar smo usmiljeni, skoro bolj osrečujemo sebe nego onega, komur smo izkazali prijaznost.

Pravičnost je krepost, katera bi morala zasedati prvo mesto tako v javnem, kakor v zasebnem življenju vsakega človeka. In vendar — pravičnosti skoro ni več na svetu. Od domačega zatišja, kjer se jedno dete srcu bolj prikupi kakor drugo — dasi bi imelo drugo zaradi svoje krotkosti in ljubeznivosti več pravice do naše ljubezni —, tje do glasnega šuma javnega življenja, nič kakor osebna nagnjenja, površni razsodki, mnoge krivice! Koliko bolesti in koliko obupa izvira iz krivice! Koliko veselih in blagih duš je krivica premenila v odurne in nezaupne ljudi! Izmed sto moških, kateri zaidejo s pota poštenosti, bilo je najmanj devetdeset pahnjenih v propad po trdi pesti krivice.

Kaj pa skromnost? Oj, ta prelepa čednost, ki pomenja nepokvarjenost, neprikritost, preprostost v mišljenju, dejanju in govorjenju: kako si vedno redkejša od dné do dné! Skromnost je nežna prijateljica duše, katero uči plemenitosti v vseh slučajih, odvrta od svetovnega meteža in od podlega prilizovanja. Oseba, preveč nakičena, žali vkus; usta, iz katerih besede ne prestando vró, so nadležna. Radodarnost, ki deli svoje darove skrivaj, je mnogo vrednejša kakor tista, ki razsiplje z glasnim truščem. Preprosta besedica „da“ nam dela slajšo vslugo, kakor dolgo pritrjevanje; preprosti „ne“ nas včasih bolj prepriča, kakor dolga vrsta zanikajočih besed.

Krepost, krepost, kolikor si lepa, toliko si težavna! A prav zato si toliko dragocena in vzvišena, ker te ne dosežemo z lahka, temveč z

Korejci.

neumornim trudom, z vstrajnim prizadevanjem, z zatajevanjem. Zato pa nam krepost dela življenje sladko in veselo, bodisi, da nas tudi tare kaka nadloga.

Umetnik, ko se uglobi v svoje delo, ki se navdušuje za plodove svojega duha, čuti se srečnega in pozabi deloma, da je trpin.

Svečenik, zdravnik, učitelj, državnik in drugi voditelji človeštva, ki se zamaknejo v blagi namen svojega poklica, zabijo svojih težav, ne ménijo se za nevhaležnost. Pred njih duševnimi očmi se jim smehlja bodoči sad njih požrtvovanja, in ta sladí trudapolno njih življenje.

Rekla sem: kar sladí njih življenje, ne mislim pa, da jih popolnoma osrečuje. Ne, zakaj popolne sreče ni na tem svetu, in ni je stvari pod solncem, s katero bi si priborili stalno zemsko srečo. Srečo primerjam mesecu, ki se blišči v potoku. Ne moremo ga prijeti, ker je samo odsev meseca, bliščečega se na obzorju. V trpkosti svojega mučnega življenja hrepenimo vedno po sreči; doseči je ne moremo, ker je samo odsev od zgoraj.

Ne tecimo torej z neutešljivim hlepenjem za zemsko srečo, ki je nedosegljiva; pač pa nupenjajmo svojo voljo in svoje moči za večno srečo in da nam bo življenje sladko.

Kreposti nam pridobivajo srečo, kolikor je moremo doseči na zemlji. — Ne morem pa tukaj prezreti nekaterih pomočkov, ki nas razveseljujejo in nam ugajajo, če tudi ne do cela osrečujejo. Ti pomočki so vnanje stvari, ki delujejo na naše srce. Treba nam je samo okoli ozirati se, in ob vsakem koraku najdemo nekaj, kar nam osladi življenje. Del modrega neba, migljajoča zvezda na njem, blagodejni žarek solnca, zeleno polje, žuborenje skromnega potočka, čarobna tihota gozda, skrivnostno šepetanje dreves, dehteča cvetica, žgolenje ptic, milobni napev godbe, krepki zvok človeške popevke, otročji nasmeh — so same take stvari, ki govorijo srcu nežno, umevno govoricu, ki božajo dušo, oko in uho, in blažijo srce.

Ali smemo telesno lepoto prištevati onim stvarém, ki nas osrečujejo? vprašal bi kdo. — Vse, kar je res lepo, presunja dušo, torej tudi telesna lepota. Reče naj kdo, kar hoče, a resnica je vendar, da prvi utisek, ki ga dobimo od kake osebe, je odločilen, bodisi ugoden ali neugoden. Šele pozneje pride na vrsto opazovanje in preudarjanje. Ako nam oseba ali stvar z neprijetnostjo delata v prvem trenutku slab utisek, traja precéj časa, predno se sprijaznimo z njo in ji darujemo svoje nagnjenje. Prvi tako važni utisek je kriv, da je prezrtih in pozabljenih toliko ženskih z lepimi čednostmi, ki pa niso vabljive po vnanjščini. A druge, ki nimajo krepkosti, pač pa lepo lice, najdejo pot do moškega srca. Ne smelo bi tako biti, ipak je tako, ker prvi utisek ustvarja oko, ne pa razsodnost, in človek nima v oblasti sočutja ali mrzlotne prvega trenutka. Saj je prvi utisek navadno najsilnejši.

Toda zašla sem z ravne poti. Ni moj namen preiskovati, kaj vzbuja naše sočutje ali mržnjo, temveč samó dokazati, da vpliv telesne lepote nikakor ni brez pomembe za našo srečo.

Menim, da nas osrečuje. Se-vé, v mislih imam npravnega, ne pa popačenega človeka. Da telesna lepota ni pogubljiva, marveč nas blaži, pričá krščanska umetnost. Ta nam predstavlja vzorno-lepo blaženo Devico, prekrasno božje dete, angele čarobnih obrazov, lepe svetnike in svetnice. Saj pa ravno ta njih nadzemska lepota najbolj gane vernikovo srcé; v njem vzbuja zaupanje, pobožnost, ljubezen.

Prepričana sem, da celó najpobožnejši in najvernejši človek moli z manjšo iskrenostjo Česčeno-Marijo, ako ima pred saboj nelepo podobo božje Porodnice, kakor, če ima lepo. Umetnost vé, da lepa duša biva v lepem telesu,

kakor so trdili že stari Grki. Le v malo izjemah sem našla, da je bilo drugače.

Toda lepota obličja, ki svedoči lepoto dušno, ni vselej v dovršenih črtah in nežnem izrazu, temveč ta lepota odseva največ od notranjega čistega srca. Z obraza blagega človeka sije miloba, ki lepša najnavadnejše poteze. Tak človek četudi ni lep, prikupi se nam, kakor bi bil lep. Veleumnemu človeku seva duhovitost iz očij; njegovo lice navdaja nekaj nenavadnega, veličastnega, kar nas tako ugodno presunja kakor najvzornejši obraz. Nikoli pa ne pomnim, da bi bila kdaj videla sliko hudodelnika, kateri bi bil lep in prikupljiv. In najlepše obličje, na katerem je utisnjena popačenost, postane nam zoprno.

S temi sredstvi torej razvedrujemo duhá, olajšujemo si dušo in si s tem nekoliko oglašamo ostro pot našega življenja. A kakor sem omenila preje, vse to nas nikakor še ne osrečuje: prava tukajšnja sreča izvira samó iz našega srca. In da bi tukaj uživali vsaj nekaj sreče, zanetila je božja previdnost v naših prsah iskrico, ki ogreva, oživlja in razsvetljuje z blagodejno svetlobo temino našega življenja. Ta čarodejna iskrica se imenuje ljubezen. Da, ljubezen v vseh oblikah, — da je le prava, — osrečuje v raznih neprilikah življenje. Rekla sem: prava. Prava ljubezen je redka rastlina, katero je treba vzgajiti, da ne zgreši svojega namena.

Schiller pravi, da „pravo ljubezen pozna samó oni, ki ljubi brezupno“. Kjer ne najde ljubezen odmeva ali kjer se ji ustavljajo nerazrušljive zapreke, raste hrepenenje po ljubljenem bitju, in to neutešno hrepenenje dela ljubezen iskrenejšo, globočjo in močnejšo. Železo se očisti in utrdi v ognju, ljubezen pa v borbah. A kdor brezupno ljubi, izvestno ni srečen. Prave ljubezni namen pa je delati človeka srečnega. Kako se to vjema?

„Srcé vara“, nadaljuje isti pesnik. Res, srcé nas čestokrat prevari v našem nagnjenju, v našem vzoru. Ljubav klije v srcu sama od sebe, kakor vijolica v pomladnem, kakor vrtnica v poletnem času. Srcé je samo središče in takó rekoč vrtiček ljubezni. Da ta čut ni vselej pravi in ne vselej blag, žal, žal, izprevidimo navadno šele tedaj, ko je že prepozno. V ljubezenskih kakor v mnogoterih drugih stvaréh je izkustvo zdravnik, ki se prikaže, ko je bolezen že pri koncu. Tako se zgodi, da je srcé izvir ne samó najiskrenejšim čustvom, temveč tudi največjim bridkostim. Navzlic temu je življenje brez ljubezni tako pusto, da bi je imenovala samo životarjenje. Kdo ne vé, da ljubezen človeka vname za velika in težavna dela, da mu daje stanovitnost, da ga varuje malosrčnosti in obupa? Katera ljubezen nas torej osrečuje? Prava in resnična ljubezen, ki izvira iz dobrega srca in ni v nasprotju z vestjo.

Zares, kaj bi bilo življenje brez ljubezni? A ne mislim samo one tako imenovane ljubezni, ampak sploh ljubezen, ki izvira iz našega srca.

Gledé na ljubezen v ožjem pomenu mislim, da je silno važna za naše življenje, za našo srečo. Zlasti ženskimi je ljubav ves obstanek: moškim pač utegne biti samo odlomek v njihovem življenju. V mladosti, ko jih vodi najbolj srcé, cenijo pač mnogi ljubezen; toda ko pridejo v zrelejšo dóbo, najdejo navadno več zadovoljnosti in sreče v častéh, kakor v ljubezni, recimo, do žene in rodbine. Meni se to ne zdi pravo. Kaj je ona slast časti in slave, ki največkrat omamlja dušo z napuhom, a naposled z nezadovoljnostjo, če se primerja z mirno zadovoljnostjo, katera veje iz sladkih vezil rodbinske ljubezni?

Tudi ni zemske sreče, kateri bi smeli manj zaupati nego slavi. Čaroben in veličasten je sicer njen sijaj, kakor je veličastna mavrica, ki se nenadoma prikaže na obzorju, a kratkodóbnost je kakor ta. Slava je le hipno navdušenje občinstva do izvoljenega malika. Tako pretirano navdušenje bi se smelo primerjati pijanosti. Danes svet koga malikuje in ga povzdiguje v zvezde, a morda že jutri slavljence prezira in zasmehuje. „Slava bodi samo onim v tolažbo, ki pogrešajo ljubezni“, méni Viktor Hugo, in jaz se popolnoma strinjam z njim.

Morda kdo izmed častitih čitateljev nevoljno zmaje z glavo, češ: Če sodim po teh trditvah, ni sploh ne veselja, ne sladkosti, ne sreče na svetu. Kaj pa naj lepša življenje, če je v vsaki stvarci trohica strupa? — Res, da se strup nahaja povsodi, a mi moramo znati predelati ta

strup v lečilni balzam. Dejansko življenje je res večkrat trdo ali vsaj vsakdanje, „prozaično“. A razumen in kreposten človek zna prestvarjati prozo svojega življenja v mikavno poezijo in sicer s tem, da ljubi in izpolnjuje svoje dolžnosti, da se zanima za življenje svojih dragih, svojih prijateljev in svojega naroda. Da, v vsako misel, v vsako gibanje poštenega, iskreno pobožnega, dobro vzgojenega človeka sije žarek poezije. Poetično stran življenja moramo sami iztakniti, in našli jo bomo v vsakem položaju, ako stojimo na trdni podlagi zdravih načel vere in morale. Ta stran nas tolaži, razveseljuje, osrečuje. Torej je od nas odvisna naša sreča, sami si jo kujemo.

Iz dosedanjega raziskovanja smo tudi spoznali, da je prava sreča človeku tukaj na zemlji le — vzor. Vidimo ga, hrepenimo po njem, a popolnoma doseči ga ne moremo. In kakor hodimo in se trudimo za drugimi vzori, tako tudi za svojo srečo. In tako je prav, da: človek naj se trudi za svojo srečo, dokler živi, da mu kdaj zasiže, ko se nam bodo do cela pokazali vsi vzori, ako namreč res gojimo prave vzore.

Gojimo si torej vzore mladi in stari, moški in ženske, če so vzori sedaj tudi nedosežni. Škode od tega ne bo nikoli. Neutešena nam sicer pri tem ostane duša, a to jo ravno krepi, to jo vzbuja k večji popolnosti. In borba za lepoto, dobroto, blagost, popolnost — ta borba dviga naše mišljenje in čustvovanje, da zemske bēde temné našim očem in se nam sladko smehlja življenje.

Književnost.

Slovenska književnost.

Knjige „Matiče Slovenske“ za leto 1894.

(Dalje.)

Doneski k zgodovini Škofje Loke in nje-nega okraja. Spisal prof. Franc Kos. 368 str. Cena 1 gld. — Pri nobeni knjigi, kar jih je izdala „Slovenska Matica“ za l. 1894., ne nasprotujejo si kritiki tako, kakor pri ravno omenjeni. Prijatelji domače zgodovine so jo vsprejeli z veseljem; velika množica pa, ki želi le lahke, zabavne hrane, jo obsoja, kažoč posebno na „Matico Hrvatsko“, katera tako skrbno goji leposlovje in ne muči članov s takimi suhoparnimi knjigami. Kdor samo iz tega vzroka obsoja knjigo in „Matico“ našo, ozira se premalo na slovenske razmere. Za zdrav napredek je Slovencem temeljito poznanje domače zgodovine neobhodno potrebno. Čas je, da nam mine otročja

dóba, ko smo samo prepisovali iz Valvasorja. Treba je, da študiramo in razglašamo vire, katerih se Valvasor ni mogel dotakniti. Z njimi se nam bo pojasnilo neštevilno temnih zgodovinskih vprašanj. Imamo pač „Muzejsko društvo“, ki izvršuje hvalevredno to nalogo, a to društvo je posebno zunaj kranjskih mej Slovencem premalo znano in sploh še prešibko. Ko bi mi imeli „Akademijo znanostij“, kakor jo imajo Hrvatje, priobčevala bi ona take knjige, in naša „Matica“ bi gledé na leposlovje prav lahko posnemala posestrimo zagrebško. Dokler pa „Akademije“ nimamo, je dolžnost „Slovenski Matici“, da jo nekoliko nadomestuje. Storila je to z izdanjem Kosove knjige. Stoletja ohranja taka knjiga svojo vrednost. Gospod dr. Kos ni rešil samo lepega kosa naše zgodovine, ko je kupil od sirarja arhivalije za te „Doneske“, ampak je tudi delo dovršil s posebno svojo vestnostjo in strokovnim znanjem. V predgovoru omenja, kaj se je že o Loki pisalo,